ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

«ՇԱՒԻՂԻ» տարեկան գինը 10 դրան, կէս տարուանը 6 դրան։ Առանձին համարները 5 շահի։

Արտասահման տարեկան 8 ֆր. կամ 3 րուբլի կէս տարուանը 5 ֆր. կամ 2 րուբլի։

Արտասահմանից փողի համար պիտի գրմել հետեւեալ հասցէով. Черезъ Баку въ Энзели Россійской ИМПЕРАТОРСКОЙ Миссіи въ Тегеранѣ пер. Бекъ-Назарову.

ՇԱՒԻՂ

«ՇԱՒԻՂԸ» ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ՏԱՐԵԿԱՆ 50 ՀԱՄԱՐ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

«ՇԱՒԻՂԻ» խմբագրութիւնը բաց է 10-ից մին չև 2 ժամը. (բացի կիրակի և տօն օրերից։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն կեղտում իւրաքանչիւր բառին մի անգամուայ համար 1 շահի։ Արտասահմանի յայտարարութիւններ բառին 1 կոպէկ։

Նամակներ, նաև Պարսկաստանի բաժանորդագրութեան՝ հասցէ. Rédaction «CHAVIGH» Téhéran. (Perse)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ատրպատականի առաջնորդութիւնը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Նամակ Դավրէժից Նամակ Մարաղայից. Բաց նամակ. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մի քանի տեղեկութիւններ Շուշուայ քաղաքից։ — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. «Շաւիղի» պատասխաններ. — Յայտարարութիւններ.-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Մարաղայից։

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ատրպատականի առաջնորդ Սուքիաս եպիսկոպոսը գնաց։ Բայց, որպէս հաղորդում են Կովկասի թերթերը և որպէս ինքն էլ ասել է, նա մեկնել է չորս ամսուայ արձակուրդով. Էջմիածնի պաշտօնական թերթը հաստատում է այդ։ Ուրեմն նա նորից վերադառնալու է, չը նայելով որ ժողովրդի մեծամասնութիւնը վաղուց զգել է նրանից և վաղուց կուզենար, որ Ատրպատականը զուրկ մնար մի այդպիսի առաջնորդի շնորհքներից։ Սուքիաս եպիսկոպոսի անցեալն իսկ ապացուցանում է, որ նա, ոչ միայն անընդունակ է ղեկավարել Ատրպատականի պէս մի կարևոր թեմ, այլ և ներկայանում է որպէս անարժան այն կոչմանը, որին հասել է նա։ Տգէտ քահանաների ձեռնադրութիւնը, թեմական գործերի մէջ լիովին անտակտութիւնը և իր՝ Ատրպատականի զանազան կողմեր առաքած ենիչերանման գործակալներին քաջալերելը ապացոյց են և բաւական, որ պահանջւի հեռացնել նրան թեմից. Կովկասից մեզ հասնող լուրերը աւելի տգեղ փաստեր են հաղորդում այդ եպիսկոպոսի մասին, իսկ Ատրպատականից մեզ եկող թղթակցութիւնները, մամուլի միջոցով յայտարարւող հասարակական ձայնը բաւական են ցոյց տալու, որ Սուքիաս եպիսկոպոսի վերադարձը վնասակար իսկ կարող էր լինել Ատրպատականին։ Չէ՞ որ նրա շնորհիւն էր, որ զանազան շառլատաններ կրթական դիմակի տակ, կուսակրօնի վերարկուով պարտաւորւած կամ քահանայական պաշտօնով՝ ամիսներից ի վեր հարստահարում են Ատրպատականը. չէ՞ որ նրա շնորհիւն է, որ այդ գաւառներում զանազան ազնիւ գործիչների առջև յուսահատեցնող խոչնդոտներ են առաջանում և հազար ու մի տեսակ կեղտոտ արարածներ, հասարակական օգտակար գործունէութեան խափանարար են լինում, չէ՞ որ նրա կամ թոյլ կամ հէնց գիտակցաբար վատ վարչութեան շնորհիւ է, որ ազգային շատ կալւածներ ոչնչանում են և աւազակներ երևան գալով ծծում են ժողովրդի հիւթը։

Ով Ատրպատական եղել է, ով Սուքիասի օրով վայելել է նրա վարչութեան բէժիմի արդիւնք սքանչելիքներից, նա կարող է հասկանալ թէ մենք որպիսի կէտերի ենք ակնարկում։

Պարզ է արևի պէս, որ Ատրպատականը, նրա հայ ժողովուրդի ձայնը դատապարտելով, վատ դատելով Սուքիաս եպիսկոպոսի վարչութիւնը, նրա վերադարձը չէ կամենում և ցանկանում է ունենալ լաւ, ազնիւ և խելօք մի առաջնորդ։

Բայց, վաղուց է որ հայ հոգևոր վարչութիւնը կամայականութեան աղբիւր է եղել, վաղուց է որ նրա երբեմն արևնօրինութիւնները յուսահատութեան են հասցրել քոլոր հասարակական գործողներին և չլսաման ենթարկել բոլոր գործերը. ժողովրդի ձայնը խեղդվում է, ամիրայական հրամաններ ու քմահաճոյքներ յաջորդում են նրանց և մի անձ, որին սխալմամբ կուռք շինեցինք, իր չքեզ կարգադրութիւններով վեր ի վայր շրջել, օրհասի հասցրել ամեն ինչ որ լաւ է, ինչ որ քաղաքակրթութեան պահանջն է կամ ժողովրդական կարիք։

Փաստեր թւել պէտք չեն, այնքան առատ են նրանք, որ մնում է մեզ ոչինչ չը սպասել լաւ՝ այդ տեսակ աղբիւրներից։

Սակայն ժողովուրդն էլ ոյժ է և հարկաւոր է, որ նա երևան գայ այդպիսի դէպքերում և ցոյց տայ որ անպատիժ կերպով խլել իր իրաւունքները՝ չէ կարելի, որ իր ձայնը—Աստուծոյ ձայնն է։

Ատրպատականացոց պէտք է բարձրացնել իրենց ձայնը, նրանից ոյժ կազմել և հասցնել ուր որ հարկն է ու պահանջել իրենց համար ոչ թէ ապիկար մի եպիսկոպոս, այլ վարչական անձ, մի ազնիւ, խելօք առաջնորդ, որովհետև, ինչպէս էլի ասել ենք, պարսկահայոց առաջնորդների իրաւասութիւնները անսահմանապէս մեծ են, գուցէ շատ աւելի քան նոյն իսկ Էջմիածնի կաթողիկոսինը, ուստի հարկաւոր է որ առաջնորդը լինի գոնէ ազնիւ, գոնէ մաքուր,

Ժամանակն է։ Դավրիժեցիք և Սալմաստեցիք թող իսկոյն ձեռնարկեն մի հանրագրութեան և Էջմիածնից պահանջեն, որ Սուքիաս եպիսկոպոսը բարեհաճէ այլ ևս ոտք չը կոխել Ատրպատական։

Այդ անելուց յետոյ պնդել իրեն իրաւունքների վրայ, հաստատապէս պնդել և ապացուցանել. որ ժողովրդի ձայնը դեռ չի մեռել պարսկահայերի մէջ և նա շատ աւելի մեծ ոյժ է քան գռեհիկ կամայականութիւնը։

Մի անգամ ազատւած Սուքիասից, այնուհետև միայն ատրպատականցոց հարկաւոր է մտածել մի նոր առաջնորդի մասին, որ ընդունակ լինէր երկիրը ազատել իր նախկինի լցրած հարստահարիչ կրօնաւորներից և որ կարողանար ժողովրդի պահանջներն ու պէտքերը հոգալ։

«Շաւիղը» իր թեկնածուն ցոյց կը տայ այդ պաշտօնի մասին, երբ պէտք լինի. առ այժմ նա սպասում է և յոյս ունի, որ Ատրպատականի ժողովուրդը կունենայ այնքան միաբանութիւն և կամք՝ իր ձայնը հանելու և երկիրը ազատելու համար մի վատ առաջնորդից։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԱՐԱՂԱՅԻՑ
(Միւքրիի մասին)

Միւքրի կամ Չահր-Վիրան (աւերւած քաղաք) գաւառակը (հաւանօրէն մեր պատմութեան մէջ յիշւած Ցամբեր գաւառի մի մասը) մի փոքրիկ հորթ դաշտավայր է. պարփակւած նա Քրդստանի լեռնաշղթաներով, ընկել է Ուրմիոյ ծովի հարաւային ափը, ոչ առաւել հեռու քան 7 վերստ,

Ի զուր չէ, որ այդ գաւառակը երբեմն կոչվում է Չահր-Վիրան, դուք, եթէ դիմելու լինիք տեղացի քիւրդ ու հայ ծերերին, նրանք կը պատմեն ձեզ, թէ այդ գաւառակը իր գրեթէ 15 քառակուսի վերստ տարածութեամբը, հնումն եղել է մի հզօր քաղաք։ Բայց վերջին ժամանակները, տարիների, տասնեակ դարերի կատաղի հոսանքից յետոյ, բարբարոս, կործանիչ ձեռքերը քար ու քանդ հիմնայատակ են արել քաղաքը և բնակիչներին բոլորին էլ սրի բերանն են անցկացրել։ Ապացոյց ժողովրդի մէջ գոյութիւն ունեցող այդ աւանդութեան կարող են լինել հնագոյն գերեզմանները, խաչքարերը և պեղումների ժամանակ յայտնւած զանազան նշանաւոր և աննշան հընութիւնները։ Մի հնագոյն գերեզման, որ գտնվում է գաւառի հիւսիսային լերան ստորոտում, տեղացոց լեզւով, անխտիր կոչվում է Ղարը ֆալան (?) (հայոց գերեզման)։

Ցամբեր գաւառը իր բոլոր մասերով—Սուլդուզ, Ուշնի, Լաճան և Միւքրի—հանդերձ ընդհանրապէս աղքատ է հնութիւններով, և հնադարեան վանքերով։

Երևում է հնումն ևս նա մի յետ ընկած գաւառ է եղել, չէ ունեցել ոչ մի պատմական անձնաւորութիւն. այդտեղ տեղի չեն ունեցել պատմական նշանաւոր անցքեր. այդ իսկ պատճառով պատմութեան մէջ շատ քիչ է յիշատակվում։

Գաւառը բաղկացած է 30 մեծ ու փոքր գիւղերից, որոնք բոլորն էլ քրդաբնակ են, բացի մի երկուսից, որոնցում կան մի քանի տուն հայ բնակութիւններ, Այդ գիւղերն են՝ Դարալաք 32 տուն—ծուխ և Լաճ 3 տուն—ծուխ։ Վերջինս նախնիներում բնակեցրած է եղել հարիւրաւոր տուն հայերով. բայց յետոյ ինչ ինչ հանգամանքներից հարկադրւած՝ մեծ մասը նրանցից տեղափոխվում է այլ տեղեր, իսկ մնացածները, գրեթէ երեսուն քառասուն ընտանիքներ, տասնեակ տարիների ընթացքում, տիրապետող տարրի ազդեցութեան ենթարկւելով, ձուլվում են նրա մէջ և կորչում տզգայնապէս։ Այդ գիւղի օրին ընկել են և Դըզըլ-Դոբի, Կաֆիս,Չուստւֆ-քենդ և Ցիրեար գիւղերը, որոնք նոյնպէս բնակեցրած են եղել հայերով։

Սովուշբուլաղի համանուն գետը, որ անցնում է գաւառի ամբողջ երկայնութեամբը, չափազանց անմաքրասէր, կեղտոտ ժողովուրդը ընդ միշտ համեմելով աղբի, թրիքի և զանազան գարշահոտ մարմինների կոյտերով, ոչ միայն բոլորովին անպէտք է դարձնում գործածութեան համար, այլ և օդը վարակում միազմներով։ Հարկ չը կայ էլ քիմիական վերլուծութեան ենթարկել այդ գետի ջրի վնասակար յատկութիւնը ապացուցանելու համար։

Գետակի յատակը հողի մակերևոյթից 10—15 արշին խոր լինելու պատճառով, ժողովուրդը շատ մեծ, ծանր աշխատութեամբ է կարողանում ջուրը վերցնել այնտեղից արտերը, մարգերն ու այգիները ջրելու համար։

Միւքրիի կլիման բարեխառն է, հողը բերրի է և արգաւանդ. սակայն ժողովուրդը անփոյթ է և անհոգ. նա լաւ ջան տալ, աղբել, ջրել, մաքրել, աշնանավար անել չը գիտէ։ Հողի մշակութեան մէջ կատարեալ ջրհեղեղեան սիստեմ է տիրում. աշնանավարը պաս է, գարնանավարն էլ հօ ինքնին մի բան չէ. հողը ուժեղացնելու, զարգացնելու համար ամեն միջոցներ անտես են արել. այդ իսկ պատճառով երկրագործի աշխատանքը օչնչով չէ վարձատրվում. մէկին 5—6 արդէն ամենայաջող տարի պէտք է համարել, վերջին տարիներում դրանից էլ զուրկ են։

Երկրագործները երկու կարգի են բաժանվում. ա) Նիւաքար և բ) զաքաթ։ Առաջին կարգին պատկանող երկրագործը սերմացուի կէսը ինքն է դնում, կէսն էլ գիւղատէր աղան, իսկ արդիւնքը վերցնելիս՝ ինչ որ լինում է, նախ հնգից մէկը դուրս են գալիս, որպէս դահ-դօ (տասից երկու), որը նոյնպէս մտնում է աղայի ամբարը, ապա մնացածը մէջտեղից հալալ եղբօր պէս կէս անում։ Իսկ վերջին կարգին պատկանող երկրագործը բո-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԴԱՎՐԻԺԻՑ

19 յունիս 95

Ցունիս ամսոյս 18-ին, ս. պատարագից յետոյ, տեղի ունեցաւ Արամեան և ս. Աննայեան երկսեռ դպրոցների տարեկան ակտը։ Կարևոր ենք համարում հանդիսի կարճ նկարագրութեան և ժողովրդի ինչ չափով այդ բանին վերաբերման հետ միասին, առաջ բերել երկսեռ դպրոցների տեսուչ պ. Չիլինկիրեանի խօսեցած ճառից մի քանի կէտեր։ Հանդէսը պատւել էր իր ներկայութեամբը առաջնորդական փոխանորդ Սարաճեան հայր սուրբը. իսկ անտարբեր ժողովուրդը, ինչպէս ամեն հանդէսներին, նս առաւել այս հանդիսին փայլում էր իր սակաւութեամբ, չը նայելով որ, տեսչի հրահանգով, երկու օր առաջ փոքր հայերը հրաւիրված էին։ Բայց թող ընթերցողին զարմանք չը պատճառէ այս հանդիսին ժողովրդի երկու զոյգ մի կենտ լինելը, որովհետև այդ օրը օրհորդաց ձեռագործների վաճառահանութիւն էլ կար. չէ որ ամեն մի հանդիսական-անհատ սովոված կը լինէր յօգուտ Աննայեան դպրոցին մի կամ մի քանի տոմս քաշել. իսկ ժողովրդին ինչ փոյթ թէ դպրոցը կ՚օգտուի թէ ոչ. նրա համար դրամն է տխուր, դրամը, որ փոխանակ տոմսակների համար վատնելու, կարող է պարապ ժամերին նրանով նարդի կամ մի այլ բան խաղալ։

Երգեցիկ խմբի «Ահա մեզ փառք» երգից յետոյ, ամբիոն բարձրացաւ դպրոցների տեսուչ պ. Չիլինկիրեանը և սկսեց մի ամփոփ ճառով 94—95 ուսումնական տարւոյ համառօտ հաշիւը տալ։ Իր ճառը սկսեց այսպէս՝ «Անցել են այն ժամանակները, որ մենք դավրէժցուն հասկացնէինք ուսման նշանակութիւնը». ապա նա ցոյց տուեց Արամեան դըպրոցի նախնական և այժմեան վիճակը և մատնացոյց արաւ ներկայ մի քանի պակասութիւնները. որպիսիք են՝ աշակերտներից շատերի մի դասատան մէջ երկու տարի և ոմանց մինչև իսկ մի քանի տարի մնալը, ընտանեկան կրթութեան բացակայութիւնը նըրանցում, նրանց անդաստիարակ լինելը և ուրիշ մի քանի թուլութիւններ. և այս բոլորը նա վերագրեց մի քանի իրաւացի պատճառների. որ ծնողները անտարբերութեամբ են վերաբերվում ուսման գործին և նրանք ուսումնարանը համարում են որպէս մի արհեստանոց, որ իրենց զաւակները տարրական կրթութիւն ստանալուց յետոյ, իսկոյն նրանց դպրոցից դուրս բերեն և մի վաճառականի մօտ գործակատար կամ ծառայ նշանակեն, օրուայ հացը հայթայթելու համար, և ոչ հասարակաց շահերը մտածելու։ Բ) Ուսուցիչների շուտ-շուտ փոփոխուելը, որ դպրոցի վնասներ է հասցնում։ Գ) Ուսուցիչների նիւթական չապահովելը որ իրենց կոչմանն ուպաշտօնին բոլորովին նուիրվեն. և Դ) անհամերաշխ գործելը ՚և խռովութիւնները, որոնք մեր մէջ բնածին են։ Այս բոլորի հետ միասին նա ցոյց տուեց «Արամեան դպրոցի յառաջադիմութիւնն ու տուած արդիւնքը և նայելով Արամեան դըպրոցի ծրագրին, նրան Կովկասի չորս դպրոցներից յետոյ, հինգերորդ տեղը տուեց։ Յետոյ նա իր ճառը վերջացրեց ասելով որ՝ «կը յուսանք եկող տարի ուսումնարանը աւելի բարեկարգ վիճակի մէջ տեսնել, շնորհիւ պատւական հոգաբարձուների և բանիբուն ուսուցիչների,» և մենք էլ ընականաբար աւելի լաւ կը գործենք, որովհետև առաջին տարին անփորձ էինք և բացի դրանից երբ առաջին անգամ Դավրէժ եկայ ամենայն ինչ կազմ և պատրաստ գտայ։» Տեսուչը արժանացաւ բուռն ծափահարութեանց։ Ապա երգեցաւ մի քանի սոլօ ու խմբական երգեր և հանդէսը վերջացաւ Սարաճեան հայր սուրբի մի փոքրիկ քարոզով։ Վերջինս առաջին անգամ նկատեց ժողովրդի սակաւութիւնը և հառաչեց տեսչի մի քանի դիտողութիւնները. ապա կրթութեան և ուսումնարանի անհրաժեշտութիւնը բացատրելուց յետոյ՝ հայ ազգի գոյութիւնը վերագրեց նրա կրթութեան և յառաջադիմութեան ձգման։ Հայր սուրբը իր քարոզութիւնը վերջացրեց մի խորհրդաւոր և զարմանալի նախադասութեամբ՝ ասելով, որ «կը յուսանք Արամեան դպրոցը այսուհետև յառաջադիմէ, իսկ այժմ նա նոյն յառաջադիմութեան մէջ է գտնվում, ինչ որ Սալմաստի Հաֆթուան գիւղի հայոց դպրոցը, այն ինչ Դավրէժը իբրև Ատրպատականի մայրաքաղաք, աւելի բարձր ուսումնարան պէտք է ունենայ, քան նրա գիւղերից մէկը։ Այս խօսքերը, որ ներկայ եղողների վերայ վատ տպաւորութիւն գործեցին, դպրոցի սաներին բոլորովին սրտաբեկ արին։ Միթէ խղճի ընդդէմ չէ, եօթը դասարանեան մի միջնակարգ դպրոց, ուր աւանդվում են չորս լեզու և տասնվեց առարկաներ, հաւասարացնել մի գիւղական հասարակ դպրոցի հետ. կարծեմ համեմատելն անգամ դժուար է, ուր մնաց որ հաւասարացնել։ Հայր սուրբի կարճ քարոզութիւնից ու պահպանիչից յետոյ ժողովուրդը ցրւեց վիճաքականութեան սրահը։

Մին՝ դպրոցաւարտ

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐԱԴԱՂԻՑ

12 յունիս 92

Իբրև հզօր պաշտպան մի ճնշուած ժողովրդի, դիմում ենք յարգելի խմբագրութեանդ սոյն երկտողիս տեղ տալու ձեր պատւական թերթի մօտակայ համարներից մէկում։

Սիրելի ընթերցող հետաքրքիր ես կարդալու, գաւառներից եկած մխիթարական ս և է մէկ լուր, բայց կարծեմ այդ չէք տեսնելու քանի դեռ ունինք ներկայ կղերականները, չէք հաւատում մտէք դրանց աշխարհը, ծանօթացէք դրանց կեանքի, նիստի ու կացի հետ, քննեցէք նրանց գործերը ապա կը համոզվէք որ մխիթարական ոչինչ չունինք։

Երբ լսեցինք որ Վեհափառ Հայրիկը բարեհաճել է մտաբերել մեր մոռացուած գաւառը (Ղարադաղ) ուղարկելով մի ինչ որ վարդապետ, շատ ուրախացանք, որ մենք էլ ուշադրութեան ենք արժանացել. Հայրիկը ուղարկում է մեզ մի հոգևոր մխիթարիչ, մի բարեկարգիչ, բայց ցաւալով պիտի ասել որ մեր այդ ուրախութիւնը երկար չի տևեց, բոլէական էր թերևս, այն էլ սուգի փոխարինուեց։ Պատուհաս որ կասեն հէնց այդքան կը լինի, խեղճ փայտակարանցին չի տեսած բաներ է տեսնում և շուարած մնում ինչ անէ խեղճը առաջ առաջնորդ, վարդապետ տեսնելիս ճերմեռանդ երկիւղածութեամբ յարգում էր, մինչև իսկ երկրպագում էր բայց այժմ ինչ է տեսնում այդ սուրբ կարծած մարդկերանցից. պաս ուտել ժողովրդեան ներկայութեամբ, մի չնչին բանի համար գաւազանի մէկ հարուածով մարդու կիսամեռ վիճակի մէջ դնել, անտեղի կաշառքին հաշիւ ու համար չը կայ. տեսնում ենք այդ բոլորը և մնում զարմացած։ Հայր սուրբի գործողութիւնների մանրամասնութիւնները թողնելով մի ուրիշ անգամւայ, առ այժմ այսքանս շտապում եմ յայտնել այն բարեխիղճ անձանց, որոնք ցանկանում են մի բարեկարգութիւն կամ օգնութիւն արած լինել մեր խեղճ ճուկ գաւառին, թող շտապեն շուտով հեռացնել այս բարեկարգիչ անուն կրող վարդապետին որով ազատած կը լինին այս թշուառ ժողովրդին կեղեքչի ճիրաններից։ Գաւառիս ամբողջ ժողովուրդը միաձայն աղաղակում է ազատել զառնազգեստի ձեռքից. իսկ լսողն ով է։ Ի դէպ խորհուրդ ենք տալիս Բագունի վարդապետին շուտով հեռանալ քանի որ դեռ հունի չոմախ չէ տեսել, հեշտ չէ ղարադաղցու ընտանեկան պատիւը ոտնահարել.......

Շատ զարմանալի է, կարծես մի յայտնի դրօշի ներքոյ, ուխտել են վերջին տարւայ եպիսկոպոս, վարդապետ, աբեղայ, բոլորը միասին որտեղ ոտք կոխեն աւերակ, կողոպուտ, լաց ու կոծ իրանց ետևից թողնեն ու հեռանան, և այդ ուխտեալ միաբանութեան աշակերտների առաջինն եթէ ոչ, գոնէ երկրորդը պէտք է համարել մեր հայր Բագունուն. չիրաւի հայր սուրբը գերազանցեց այն ամենքին, որոնք իրանց ստանձնած պաշտօնում անշուշտ առաջին մրցանակը ստանալու գիտակութիւնն են ունեցել. թող անհոգ լինի որ ինքն էլ կստանայ։ Զարմանալին այն է որ այս օրերս ստացւեց, ազգային և եկեղեցական կալուածները կառավարելու լիազօր իրաւասութեան հրամանագրեր, որով պէտք է

լոր սերմը ինքն է գնում, և արդիւնքի էլ միայն դահ-դօն է տալիս ագային։

Քիւրդերը պարապվում են հողագործութեամբ և խաշնարածութեամբ, իսկ հայերը հողագործութեամբ, անասնապահութեամբ և ջուլհակութեամբ։ Հայերը բոլորն էլ անբացառապէս նիւաքարներ են, իսկ նիւաքարութիւնից էլ ոչինչ արդիւնք չի մնում աշխատող, սեփականազուրկ ձեռքերին, գոնէ փորձը միշտ այդպէս է ցոյց տուել։

Միւքրիում հացահատիկներից ցանում են ընդհանրապէս ցորեն, գարի, հաճար. կորեկ, եգիպտացորեն և շամբալա (ոսպանման մի սև գեղին բծերով հատիկ է. որ ձմեռը եփած տալիս են զոմէշներին)։ Իսկ բանջարներից՝ սիսեռ, լոբի, ոսպ և ճակնդեղ. ցանում են և շատ քիչ քանակութեամբ բամբակ։

Բանջարանոցի արտադրութեանց մէջ ամենայն յաջողութեամբ կարելի է առաջ տանել գետնախնձորի (patate) և կաղամբի մշակութիւնը, բայց, սակայն, երկուսն էլ, անտես են առնուել թէև վերջինից աննշան քանակութեամբ ցանվում է։

Քիւրդ ազգաբնակութիւնը այժմ ևս մի և նոյն վայրենի, մի և նոյն բարբարոս ու գազան ցեղն է, ինչ որ էր նա նախնիներում. աւազակութիւնը, մարդասպանութիւնը, տկարի, անզօրի իրաւունքները բռնաբարելը և այլ այդ կարգի բոլոր անիրաւութիւնները յարգելի տեղ ունին բռնած նրա հասարակական կեանքում։ Չը նայած դրանց այդ գազանաբարոյութեանը, պէտք է ասել որ առհասարակ Պարսկաստանում նրանք հաշտ են վարուել իրենց դրացի հայերի հետ։ Թէև գոյութիւն չունի նրանց մէջ գիտակցական եղբայրութիւնը, քաղաքացիական միաբանակեցութեան գաղափարը և մտերմական զգացմունքը, այնուամենայնիւ կան նրանց մէջ մի տեսակ բարեկամական, հիւրասիրական զգացմունք, որ գովելի և օրինակելի է։

Միւքրիի հայ ժողովուրդը ըստ երևոյթին հանդարտաբարոյ բնաւորութիւն ունի. խոշոր անկարգութիւններ, խռովութիւններ հազւադէպ են. ընկերասէր է նա, մարդասէր և ծայրահեղ հիւրընկալ. ամեն մի դէպքում պատրաստ է նա իր անձը դնել իր ընկերի փոխարէն։ Զօրաւոր է նրանում և ինքնապաշտպանութեան գաղափարը. շատ լաւ գիտէ պաշտպանել իր և իր ընկերի շահերը և մարդկային իրաւունքներն ու արժանաւորութիւնները։ Նա միշտ իր հետ կրում է զէնք, որ բազկացած է լինում մի խէնճարից. նա ատելով ատում է ստրկական ոգին և երկչոտութիւնը։ Եթէ ներս թափանցելու լինես նրա հոգեկան աշխարհը, լաւ ուսումնասիրելու լինիս նրա կեանքը, պիտի տեսնես նրա սրտի վեհութիւնը, անխարդախութիւնն ու պարզամտութիւնը, նա չը գիտէ կեղծաւորել, շողոքորթել, երկչոտութեամբ ծածկել իր զգացմունքները, մտածմունքները, լաւ գիտէ պահպանել անիրաւութիւնների դէմ, գրկածին չը պաշտպանել աղահ հարուստի դէմ։ Սակայն, աւա՜ղ, խորին տգիտութիւն ու խաւարամտութիւնը իրանց սև վարագոյրներով այնքան թանձրութեամբ են փակել նրա մտքի աչքերը, որ նա անկարող է լինում դիտելու իր շուրջը, իմանալու թէ ինչ է կատարվում այնտեղ, ըմբռնելու իր գոյութեան իսկ նպատակը. նա իր ընտանեկան տխուր կեանքից և սև օրից բացի՝ ոչինչ չէ տեսնում, նրա մտքի հորիզոնը խիստ սահմանափակ է.... Նախապաշարմունքն ու սնոտիապաշտութիւնը, տգիտութեան այդ դաժան հետևանքները, պինդ կերպով կապկապած մեր միւքրիցի հային, մի խայտառակ քաոս են դարձրել նրա մտաւորական աշխարհը և տնտեսական վիճակը։ Չունի ո և է քահանայ, կրթարան, դէպի լուսաւորութիւն, գիտութիւն առաջնորդող մի անձն...

Տանեակ սովորների ընթացքում այդ տըխուր, մռայլ գրութեան մէջ նա ենթարկելով տիրապետող տարրի ազդեցութեան, ներկայումս ոչնչով չի տարբերվում քրդից բնատնեկան կեանքով, նիստ ու կացով, հագուստով, սովորութիւններով և բարբառով, որ զուտ քրդական է։

Մարդ՝ մինչև ոսկորները սառսուռ է զգում, երբ մտնում է այդ թշուառների մութ, մռայլ խրճիթները. անպաճոյճ ու անզարդ, լերկ պատերից կախ են ընկել մի քանի ստրճանակներ, հին մեթոդի հրացաններ և ուրիշ ոչինչ, յատակի վրայ էլ փռւած կան մի քանի փսիաթներ ու չուլի կտորներ։ Դրանք են կազմում դարալաքցի հայի տան զարդարանքը։ Դառնութիւններով լի կեանքի մէջ սովորել է նա խիստ սակաւապէտ լինել. բաւականանում է մի կտոր չոր, այն էլ գարիի հացով և իր սիրելի թանով։ Կարեկիցների ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում այդ կողմերի վրայ։

Միրզա Մելիք-Սայեադեանց

մօտ երեք գիւղ իր սահմանակցութեամբ պահէ ու պաշտպանէ. բայց արդէն դրացի Թուրք գիւղացիները մեր սահմանները անցել են և Կարում մեր վարելահողերը. նոյն իսկ մեր վարածից առատօրդ էլ տանում. իսկ մեր նոր բէկը (վարդապետը) Հրամանագրերը միանգամից ընդ միշտ գօշակի տակը դրած, չի դիմել խեղճ գիւղացիների և ոչ մէկի արդար դատի պաշտպանութեան:

Ախր մէկ հարցնող լինի թէ այս մէկ տարի է, որ այդ պարապայծը շրջում է այս գաւառը, ինչ բարեկարգութիւն կամ մի որ և է օգտակար գործ էր կատարել, որ էլի կրկին նոր նոր փաշօր հրամանագրեր է ուղարկում նրան, որ իր ուզածի պէս կարգադրէ ամէն բան և ահա այսօր լսում ենք որ Նորաշէնի գիւղը որը դեռ տասն տարի հազիւ կը լինի որ շինուել է, ուզում է փոխադրել գիւղից հազիւ երկու հարիւր ոտնաչափ աւելի հեռու մի բլրակի վրայ: Այս օրւան օրը գիւղացու թանկ ժամանակը վատնում է սոսկ իր քմահաճութեանը, թէ «պէտք է անեղդ քանդէք նորը շինէք» խոտի ժամանակը արդէն անցել է հունձն էլ արդէն սկսւում է ինչ անէ չոքա խեղճ գիւղացին, որին դիմէ. վերջապէս ով պէտք է դրանց գրութիւնն ու վիճակը ի նկատի ունենալով բարւոքի: Ահա հայր [illegible] տրած բարեկարգութիւնը և նրա բռնած ընթացքը իր ինչ ինչ յայտնի դիտաւորութիւններով: Վերջացնելով գրութիւնս անհամբեր սպասում ենք շուտափոյթ կարգադրութեան այս խեղճ ժողովրդեան ցաւալի վիճակը բարւոքելու:

Սև լեռնեցի

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Տիկին Հռիփսիմէ Սարգսեանին

«Շաւիղի» № 20 և 21-ում տպւած Ռոշտի նամակները, այն աստիճան են բարկացրել ձեզ, որ դուք առանց ձեր խօսքերը կշռելու յանդգնել էք, ուրիշների մօտ իմ պատիւս արատաւորել, և լուր տարածել, որ ես եմ այդ յօդուածների հեղինակը:

Բայց այդ բաւական չէ, դուք այսօր ինձ մի լուր էք ուղարկել, որով սպառնում էք և ինձ հետ կապ ունեցող մի մարդու պատիւը, որի դէմ ձեր խօսելը սրբապղծելի համարձակութիւն է եղել:

Ծանր պատասխանատւութեան կենթարկէի ձեզ, եթէ ձեր այդ խօսքերին ուշադրութիւն դարձնէի, սակայն, իբրև ձեր նախկին բարեկամ, զգուշացնում եմ ձեզ, մի շարախօսէք իմ հասցէին, և մտածեցէք, որ հարկ եղած ժամանակ ձեր, իմ մասին խօսեցած բոլոր չարակրատութիւնները երևան կը հանեմ:

Ա. Յովսէփեան

Ռոշտ 19 յունիս 95

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս շաբաթ վախճանուեց մամուլի նախարար, Ն. Վ. Էթէմադ-էս Սալթանէի մայրը, ծերութեան հասակում: Մամուլի նախարարը ծանօթ է Պարսկաստանում, որպէս հմուտ անձնաւորութիւն, արևմտեան լեզուների և կրթութեան մէջ. որը մեծ զարկ է տուել և բարեկամ է ինչպէս պարսիկ, այնպէս և պարսկահայոց դրականութեան յառաջադիմութեանը: «Շաւիղը» հրապարակաւ իր խորին ցաւակցութիւնն է յայտնում Նորին Վսեմութեան, նորա ունեցած թանկ կորստի համար. յանձին իր Վսեմաշուք Մօրը:

Երեկ փոխանորդ հօր մօտ, Դօվլաթու թաղեցիներից մէկ ժողով կար: Ժողովի նպատակն էր Դօվլաթու թաղում էլ մէկ եկեղեցի կառուցանել: Ժողովը չը կայացաւ: Պէտք է ասել՝ այն խումբը որ անջատեց հասարակութիւնը երկու մասի, անկախօրէն այն տեղ մէկ դպրոց բանալով, աշխատում է և մէկ անջատ ու անկախ եկեղեցի էլ ունենալ (ոչ հոգևոր իշխանութեան ներքոյ) այդ շինութեան յատկացնել ուզելով Շահաբդուլազիմայ թաղի եկեղեցւոյ կալուածների վաճառումով ձեռք բերուած փողը: Փոխանորդ հայրը, ժողովրդի համար անձեռնմխելի հրատարակեց այդ կալուածները: Մէկ խօսքով այդ խումբը աշխատում է ամէն բան զատել-անջատել միմեանցից, երբ ճշմարիտ սկզբունքները է յանդիմանում, այդ երևում է նրանից ևս, որ երբ իմացան թէ ազգ. հոգաբարձութեան ժողովը մտադիր է, գալոց տարեշրջանի համար և մէկ ազգ. օրիորդաց դպրոց բանալ այդ թաղում, իսկոյն մի քանի կանայք են դուրս հանում, որ դանէգուան ընկած գումար հաւաքեն որպէս զի իրանք բանան այդ դպրոցը և թոյլ չը տան որ և է մէկ իշխանութեան այդ գործը անելու:

Անցեալ օրը ամարանոցում, վախճանուեց, գէներալ Գէրասուր, աւստրիացի երաժշտապետը: Նրա յուղարկաւորութիւնը կատարուեց զինւորական պատւով: Հանգուցեալը Պարսից Դռան ծառայող եւրոպացի լաւ օֆիցերներից մէկն էր:

Չորեքշաբթի ամսոյս 28-ին Դօվլաթու թաղում, անգլիական դեսպանատան մօտ մէկ նեղ փողոցում, մէկ ոճրագործութիւն պատահեց: Ոճրագործներն էին երկու գիւղացի հայեր, որ դաշոյնի հարւածներով սպանեցին Խաթուն անունով մէկ հասակաւոր կին: Այդ կինը իր ազգիայ հետ, վաղուց արդէն մեռած, ապրուստի ճանապարհ էր ընտրել անառակութիւնը: Իսկական ոճրագործը, Յարութիւն անունով փախուստ է տուել և ապաւինել է (բաստ է նստել) քաղաքիս մօտիկ գտնւող ուխտատեղում: Նրա ընկերը ձերբակալուել է և հրաման է տրւած նրան էլ ձերբակալել: Սպանութեան շարժառիթը յայտնի չէ. շատ բաներ է խօսւում:

Ռոշտից մեզ գրում են, որ այստեղ մեծ յուզմունք է պատճառել «Շաւիղի» № 20 և 21-ում հրատարակւած յօդւածների այն կէտը, որ «օրիորդները Թրքական երգերով պարով. օղիով և գինիով զուարճացնում են ուսուցչի պարսիկ աշակերտներին և դա ինչպէս բացատրել է ուսուցիչը շատերին, որ շօշափւած է օրիորդների պատիւը և մի քանի աշակերտների համար: Պարզ բան է, որ ուսուցչին ձեռնտու է այդպէս բացատրել, յանի, որ ինքն է դպրոցի բարոյականին պատասխանատու, սակայն թող ի նկատի ունենան աշակերտները որ մեր տպած թղթակցութեան մէջ, ոչ մի վիրաւորական կէտ չը կայ օրիորդների համար և ոչ էլ պարսաւանք աշակերտներին (բացի մի քանի անհատներից): Այլ ընդհակառակն գովասանքով է գրւած աշակերտների եռանդը դէպի կրթական գործը, որի ղեկը տարաբաղդաբար այնպիսիներին է յանձնւած, որոնք կամ անընդունակ են այդ պաշտօնին, և կամ իրենց եսասիրութեան զոհ են դարձրել դպրոցը: Ոչ օրիորդներն են մեղաւոր և ոչ Ռոշտի հասարակութիւնը այլ պախարակելի են միայն Ռոշտի հոգաբարձութեան միջի մի քանի անդամները միայն, ինչպէս գրում էր մեր գլխաւոր աշխատակիցը, որ «իրենց քէֆի խաղալիք են դարձրել դպրոցը»: Ռոշտեցիք եթէ ուզում են, որ հեռանան իրենց միջից, այդ խռովութիւնները, եթէ կամենում են որ կրթական գործը սկսի յառաջադիմել, թող շտապեն հեռացնել այդ խռովութիւն պատճառող ուսուցչին և ուսուցչուհուն, այլապէս «Շաւիղը» անընդհատ կը հարւածի կրթութեան գործը հարստահարողների պաշտպաններին:

Մեր թղթակիցը գրում է, որ յունիսի 21-ին, Ռոշտում ընդհանուր ժողով է գումարւել, և ժողովում կարդացւել, «Շաւիղում» տպւած օրիորդներին վերաբերեալ կէտը և բազմաթիւ ստորագրութեամբ, մի բողոք են պատրաստել «Շաւիղին» ուղղելու նպատակով: Խմբագրութիւնս դեռ չէ ստացել այդ բողոքը, բայց քանի, որ օրիորդներին է վերաբերում այդ, մենք արդէն բացատրեցինք:

Որպէս դպրոցական աշխարհի հետաքրքրութեան առարկայ, հրատարակութեան ենք տալիս, մեր ձեռքը անցած Դօվլաթու թաղի հայկական դպրոցի մէկ վկայականը, ստորագրւած նրա տնօրէնից և ուսուցչից:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Առաջին միամեայ վկայատոմս ուսման և վարուց պարոնիկ Գ......... Աշակերտ Ա. դասարանի

Նախակրթարան

Բարի վարք	7
Ջանասիրութիւն	5
Հայերէն լեզու	7 3/4
Ռուսերէն լեզու	—
Պարսկերէն լեզու	—
Թուաբանութիւն	7
Պատմութիւն ազգային	—
Աշխարհագրութիւն	—
Սրբազան պատմութիւն	—
Բացակայութիւն քննութիւնից	1 օր

Տնօրէն Հայկ. վարժ.
Կ. Թ. Մելիքեանց

Թէհրան 10 մայիս 95

Գասպարեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՔԱՆԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՇՈՒՇԻԱՑ ՔԱՂԱՔԻՑ

Վերջացան թեմական դպրանոցի 94—95 ուս. տարւայ քննութիւնները: Աշակերտները մեծ առաջադիմութիւն են ցոյց տուել, ընդհանրապէս «Գիտութիւն ս. գրոց» և «Աստուածային վարդապետութիւն» առարկաների մէջ շնորհիւ աստուածաբան-փիլիսոփայ (sic) Ա. Տէր-Միքէլեանցի: Կեցցէ սխոլաստիկայ, կեցցէ փառաւորութիւն... Էլ ինչ դարդ ապիտ ունենանք, քանի որ, մեր մանուկների նորահաս գլուխները փոխարէն ժամանակակից ոգով սնուցանելու՝ հարկադրում ենք նրանց զբաղուելու երևակայական անօգուտ ցնորքներով:

Ամսիս 4-ին էլ տարեկան հաշւետւութեան հանդէսն էր նոյն դպրանոցում. Տեսուչ Մագաթեան իր ստայօդ ցուցումների մէջ,—որ դպրանոցը ներկայ ուսուցչական խմբի օրով ոչինչ վնաս չէ կրել (!!), աւելորդ չը համարեց և, արատ ձգել նախկին տեսուչ Սարգսեանի անւանը, իբր թէ նրա օրովդպրանոցի ֆիզիքական կաբինէտը շատ անհոգ դրութեան մէջ է պահւած եղել և այլն?! Զարմանալին այս էր, որ պ. տեսուչը այդ տեսակ չինծու սուտ ասելով՝ բոլորովին չը կարմրեց... Անամօթների թիւը ինչ շատ է եղել, Տէր Աստուած:

—Տեղիս երիտասարդութիւնը շատ աշխոյժով է գործում՝ անուշադիր անելով խաւարամիտների յարած անթիւ որոգայթները: Թէ ընտրողական պայքարների ժամանակ և թէ այլ հասարակական գործերում՝ յաղթութեան նժարը միշտ իրանց կողմն է ծանրանում: Եզրակացնելու է՝ որ մեր հասարակութեան մեծ մասը սկսել է ճանաչել իր խաւարասէր (?) ... խաղաղութիւնը վրդովող թշնամիներին: Ուրախալի է:

—Բարեգործական ընկերութեան տեղիս ճիւղը՝ ահա երեք տարիներից աւելի է ինչ՝ ոտով գլխով ընկել է երիտասարդութեան ձեռքը: Թէ ինչ օգուտ է ստացել վերջինիս օրով, կարող է վկայել այս, որ մինչ այն ժամանակ անդամների maximum թիւը 70 էր, իսկ այժմ 170-ի է հասնում: Մուտքի ուրիշ աղբիւրներն ևս աւելացած են: Ընկերութեան դրադարան-ընթերցարանը շատ բարգաւաճ դրութեան մէջ է գտնւում: Ցաւալին այն է, որ հասարակութիւնը այնքան սիրով չէ վերաբերւում այդ գրասենեակի և հոգի ազնւացնող հիմնարկութեան հետ: Դեռ մեր հասարակութիւնը չէ ըմբռնել ընթերցանութեան բազմօգուտ նշանակութիւնը:

8 յունիս 95

* * *

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌԵՅՏԵՐԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Լոնդոն. 4 յուլիս. Չինական փոխառութեան պայմանները երաշխաւորված են Ռուսաստանի կողմից: Պայմանները ստորագրուեցան Պէկինում:

Լոնդոն. 5 յուլիս. Հրապարակի վրայ դրւած է 12 միլիոն անգլիական ոսկու մի նոր փոխառութիւն:

Ս. Պետերբուրգ. 5 յուլիս, «Նովոյէ Վրէմեայ» թերթը հրատարակել է մի յօդւած որով պնդում է թէ՝ կառավա-

թիւնը չը պէտք է վերջացնի Պամիրի սահմանները որոշելու խնդիրը, մինչև չինական հարցերը լուծելը, Մեծ Բրիտանիային, ասում է թերթը։ պէտք է զգացնել տալ, որ նրա բարեկամական յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ կախումն ունին փոխադարձ առանձնաշնորհումներից։

Լոնդոն 6 Յուլ, Լորդ Ռօզբերին խօսելով ազատականների մի ժողովի մէջ, որ երեկ գիշեր կայացաւ Ալբերթ Հալում, փաստաբանեց այն կէտը, որ ազգը պահպանէ իւր արտաքին գործերի շարունակութիւնը, նա ասաց, որ իւր քաղաքականութիւնն էր յետ կոչել անգլիական զօրքերը Չիթրալից, երբ կարելի լինէր անել այդ առանց որևէ վտանգի, զալով Հայկական հարցին, ասաց որ նա պիտի ստիպէր Տաճկաստանին գոհացուցիչ երաշխաւորութիւն տալու, որ այլ ևս չը կրկնուէին այն զարհուրելի դէպքերը ինչ որ տաճիկների ձեռքով կատարուեց Սասունում։ Ի վերջոյ և խօսեց ի նպաստ Իրլանտիայի ինքնավարութեան բայց ասաց որ լորդերի ժողովը վերացնելու հարցը արմատն է բոլոր միւսների։

Լոնդոն. 7 յուլ. այնպէս է հաւակցւում, որ Ռուսօ—Չինական փոխառութիւնն 36 տարուց յետոյ միայն վճարելի կը լինի Չինաստանի մաքսային տուրքերից, Ռուսաստանը պիտի ստանձնէ վճարումները անել եթէ Չինաստանը անկարող լինի այդ բանում։

Պետերբուրգ. 7 Յուլ. Նովոյէ վրէմիան ասում է, որ Մենելիք պատգամաւորների այցելութիւնն ի Պետերբուրգ կարող է ազդեցութիւն ունենալ Ռուսաստանի արևելեան քաղաքականութեան վերայ քան Նասրօլլա խանի (Աֆղանիստանի ամիրի որդին) այցելութիւնն ի Լոնդոն կարող է ազդել Ասիայի ապագային։

Լոնդոն 9 յուլ. Անցեալ գիշեր պարլամենտը լուծուեցաւ, յայտարարուած է, որ նոր պարլամենտը կը կազմւի օգոստոս 12-ին։

Պետերբուրգ. 9 յուլիս Ժուռնալ դը «Սէն Պետերբուրգ» Ռուս Չինական փոխառութեան վերայ ասում է, որ Ռուսաստանը ոչ մէկ քաղաքական օգուտ չունի այդ բանի մէջ և թէ նորա միջամտութիւնը վերագրւում է այն փափագին, որ Ռուսաստանն ունի իւր մեծ դրացիների հետ միշտ բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալու։

Ուեթմաուա 9 յուլ. 2 շոգեշարժ կառախումբ որոնց մէջ ուխտաւորներ կային, այսօր բաղխուեցան Քոյլէքի մօտ։ Մեռնողների թիւը 25 իսկ վիրաւորւածներինը 30 է։

„ՇԱՒԻՂԻ" ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Բ. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆՑ, ՌԱՇՏ

Ձեր, ամսոյս 12-ի գրութիւնը ստացանք և որպէս խոստացել էինք մեր անցեալ համարում, մէկ տխուր պարտաւորութիւն կատարելու համար միայն պիտի տպագրէինք, միացնելով նրա հետ և մեր կարծիքը։ Սակայն ձեր երկրորդ գրութիւնը (յունիս 19) մեզ այդ տխուր պարտաւորութիւնից ընդ միշտ ազատեց և յորդորեց բաւականանալ միայն մի քանի հարց տալով թողնել, որ գործը իր բնական ընթացքովը շարունակէ։

Դուք, ձեր երկրորդ գրութեան մէջ շատ խիստ կերպով շեշտում էք «հիւպատոսարան»--«դատաստան» և այլըն բառերի վրայ։ այսինքն մեծ մեծ սպառնալիքների, բայց հաստատ իմացէք, որ մենք ծիծաղում ենք ձեր, միանգամայն և ձեր սպառնալիքների վրայ։

Բաւական չէ, մէկը իր անձնական շահերը անխախտ և դիրքը հաստատ պահելու համար, օգուտ քաղելով միամիտ հասարակութեան դիւրահաւատութիւնից, գրգռել նրա անձնասիրութիւնը, պատուասիրութիւնը և սկանդալներ սարքել, մի և նոյն ժամանակ իր դիրքից չը գահավիժելու համար և արդարանալ ուզել նրա արդար զայրոյթի առաջ։

Մէկ անձնաւորութիւն, մէկ հասարակութիւն մինչև իսկ ազգեր կարող են խաբուել քծնող մարդիկներից, շողակրատ և շողոքորթ լեզուներից, այդ հաստատուած բան է։ Ի՞նչու սխալվում էք դուք. ինչու աշխատում էք խեղաթիւրել հասարակական կարծիքը ի նըպաստ ձեր մոլի շահերի։

Բաւական էր միայն, իբրև անաչառ և անկեղծ մարդ (եթէ երբէք եղել էք), միմիայն արդարանալ ձեր խղճի առաջ և հաշիւ տալ դուք՝ ձեզի միայն, առանց օտարի միջամտութեան, թէ՝ արդեօք սուտ է այն բանը որ դուք վանուած էք եղել Երևանի թեմական դպրոցից, ո՞ր գասարանից էլ կուզի թող լինի. միթէ դուք ժխտում էք, որ ձեր քոյր տիկին վարժուհին դերասանուհի չէ եղել և միթէ ճշմարիտ չէ՞ որ դուք՝ իբրև անյարմար դասատուութեան պաշտօնի, բայց թէ մէկ համեղ պատառ ձեռքից չը ձգելու համար, ամեն կերպ քծնութիւններ, շողոքորթութիւններ յանձն էք առել հասարակութեան մօտ և թէ ցիգաններին լայեղ ստորութեամբ, ստորացնելով և մատաղ սերունդը, աշակերտութիւնը դրնէդուռն պտտցրել էք նըրան դրամներ կորզելու համար (իբր թէ դպրոցի օգտին), միթէ հասարակութիւնը ինքը չը գիտէր, որ եթէ դպրոց է բացել, դասատուներ է հրաւիրել պէտք է և հոգայ նրա ամենակարգի ծախքերը, էլ ինչ հարկ էր մնում ձեզ այդ ամենաստոր նեղութիւնը յանձն առնելու։ Իսկ խօսելով դպրոցում գինի-օղիով քէֆեր սարքելու մասին աշակերտների և աշակերտուհիների մօտ ներկայութեամբ պարսիկ աշակերտների՝ միթէ մենք կամ յօդւածագիրը դպչել ենք անմեղ արարածների, մանաւանդ աշակերտուհիների պատուին, որպէս դուք ցերեկ գիշեր աղքնում էք նրանց ծնողաց այդ բանը համոզցնել։ Չէ՞ որ այդ բոլորը միմիայն ձեր դէմ է, որպէս բարոյականի կրթիչ ի՞նչպէս էք թոյլ տալիս ձեզ այդպիսի արարքներ, չէ՞ որ դրանով անբարոյականացնում էք մատաղ սերունդը և երկրորդ կարող էք գրգռել մեզ տիրող տարրի կրօնական նախանձախնդրութիւնն էլ։ Իսկ դուք փոխարէն այդ ամենի, անընդհատ պնդում էք թէ ձեր անունները արձանագրուած են ուսուցչական ցանկում և թէ այդ հիման և ձեր պայմանագրերի զօրութեանց հիման վրայ դուք ի [illegible], կարող էք հոգաբարձութիւնից ստանալ մի քանի հազար րուբլիներ։ Նախ մենք չենք ընդունում Մակար կաթուղիկոսի կազմած ուսուցչական ցանկը, որի մէջ թէ որքա՞ն զեղծումներ են մտել այդ ամեն ոք գիտէ, դուք կարող էք ազատուել և ստանալ միայն հոգաբարձութիւնից (որ ձեր կարծածի չափ էլ միամիտ չէ) ձեր ռոճիկները, երբ, ի ցոյց կը դնէք ձեր, որ և է մէկ կանոնաւոր դպրոցից աւարտած լինելու վկայականը և կառավարութեան ցէնզը. Հակառակ դէպքում դեռ պարտաւոր էլ կը լինէք, ետ վճարել այն դրամներն էլ, որ մինչև այսօր ստացել էք։

Երկրորդ. ձեր մէկ այլ անքաղաքավարութիւնը, որ ուղղակի յարձակւում և անպատւում էք անձնաւորութիւններ, առանց որ նրանք այդ բանը, ձեր անձնականի նկատմամբ արած լինէին։ Ձեր և ձեր քոյր տիկին վարժուհու պատուին երբէք կպած չեն լինել եթէ ասեն որ վարժապետ և վարժուհի չէք։ Կարող էք շատ մեծ մարդիկ լինել բայց երբէք վարժապետ ու վարժուհի, խօսքը ձեր պաշտօնի և այդ պաշտօնում ձեր արարքների վրայ է և ոչ ձեր անձնաւորութեանց վերայ։ Իսկ դուք թոյլ էք տալիս ձեզ հայհոյել անձնաւորութիւններ, բնականաբար և նրանց անպատուել։ Թէ ո՞վքեր են դրանք. մեր գլխաւոր աշխատակցին, ի միջի այլ հայհոյանքների անուանում էք նրան և ստախօս, դրան ճանաչում ենք և ձեր երկուսի մէջ կարող էք կարգադրել այդ բանը, իսկ թէ ո՞վ է «Սպահանի փոստատնից աքսորուած պորտաբոյծ, վայրահաչ և թրքամոլ խանը» կամ «Դավրէժի շիրաչիների տանը մեծացած՝ և կամ Թէհրանի ճիզւիթական դպրոցը աւարտած և լրագրական գող և այն ինչ տեղի հաշիւը չը տալու համար ժողովի մէջ ապտակներ ուտող պարոնը» դրանց մենք չենք ճանաչում և պէտք էր անունով յիշած լինէիք ձեր նամակում։

Իբրև վերջաբան, համոզուած և հաստատ լինելով բոլոր վերոյասացեալ բաների ճշմարտութեանց, մնում է մեզ ասել, որ այլ ևս պատիւ չանէք, ձեր ցանցառ գրուածները մեզ ուղարկել, այլ ուղարկեցէք ուր որ կը կամենաք։

Յ. Գ. Առաջէք մի և նոյն ժամանակ Սարվարեանին, որ «նման զնմանն սիրէ»» կարող է միանալ իր «նմանին» և դիմել ուր որ կը ցանկանայ։

Արտօնատէր—Հրատարակիչ՝
ԱՆԴՐԷԱՍ ԲԷԿՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

„ԳԱԲՕԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ"

Վ Ե Պ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Գինն է 60 կոպէկ

Դիմել այս հասցէով՝ Тифлисъ. Типографія Главноначальствующаго, Сергѣю Назарянцу.

Թիֆլիսում վաճառվում է նաև Կենդրոնական և Զ. Գրիգորեանցի Կովկասեան գրավաճառանոցներում։

1—10

ՓՈՐԱԾԾՈՒԻ (որկոչվում է ժապաւէնաւոր որդ) (Solitaire Tenia) **ԴԷՄ**

ԽԻՍՏ ԱԶԴՈՒ ԴԵՂ

Փորձուած «Շաւիղի» խմբագրութիւնից և զօրութիւնը երաշխաւորած։ Դեղը 3—4 ժամւայ ընթացքում ՁԳՈՒՄ Է ՃՃՈՒԻ ԳԼՈՒԽԸ և լիովին ազատում նըրանից։ Ոչ մի լեղիութիւն չունի. հարկաւոր չէ ոչ լուծողական և ոչ էլ ծոմապահութիւն։ Հարկաւոր եղած պատուէրները գրաւոր կերպով կուղարկվեն դեղի հետ։ Դեղը փոշի է։ ԳԻՆՆ է ՄԷԿ Թուման (2 րուբլի)։ Դիմել Թէհրան, Մահտեսի Յորդանան Եղեազարեանցին. Téhéran (Perse) M. Hordanan Eliazarian։ Պատուէրները կատարվում են անմիջապէս և խնամքով։

3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ և ԾԱԽՈՒՄ Է ԽՄԲԱ ԳՐՈՒԹԵԱՆՍ ՄԷՋ

ՄԻՐԶԱ ԻՍԿԵՆԴԱՐ

(Պարսկական գրոյց)

Գ Ր Ք Ո Յ Կ Ը

Գինն է 50 կոպ. կամ 3 ղռան

3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ր Ա Ֆ Ֆ Ի Ի

„ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ"

Բ. ՏԻՊ

Գինն է 1 ր. 75 կ։ Ճանապարհածախսով 2 ր.։

Դիմել՝ Тифлисъ. Аннѣ Раффи։

3—3